

Bakó Endre

**NÉHÁNY DOKUMENTUM
NADÁNYI ZOLTÁN BIHARI KÖZSZEREPLÉSEIHEZ**

1920 májusában indult útjára Berettyóújfaluban a Bihari Újság, felelős szerkesztőként Brózik Dezső jegyezte. Az augusztus 8-án megjelent 14. szám fejlécén viszont már ez olvasható: „*Felelős szerkesztő és kiadó Nadányi Zoltán.*” Egy kis bemutatkozó írást is közreadott, melynek értelmében a lapot komoly feladatok eszközévé kívánja tenni.¹ Noha ezen a helyen nem foglalkozhatunk a lap történetével, annyit megjegyzünk, hogy az újság nagyobb gondot fordított a versenyagra (főleg a Nadányi- és a Dutka-versekre), semmint a helyi politikára. Költőnk ekkor Berettyóújfaluban élt, s minden bizonnyal 1920. augusztus 26-án, a hadifogolynapokon mutatkozott be személyesen a helyi közönségnek. Az általa írt prologót ugyan Szilágyi Béla mondta el, ő maga néhány versét olvasta fel.² Íme a prologó szövege:

*Csendes az éj, de hallja, aki jól hall:
a lombokon áttörve, felsírón
jön, jön, tolong dróttalan távirón
nagy messziről az üzenet, a sóhaj,
a jajkiáltás: Testvérek! Segítség!
Úgy kéne: villámvonatok repítsék
a bús magyart, Szibéria magyarját,
de az expresszek nélküle robognak,
hajók a tengert nélküle hadarják,
ő ott marad egy helyen, néz utánuk,
arcát telekormozza füst-uszályuk,
szemén a könny kibuggyan...
Ottmarad,
hogy irigyeljen felhőt, madarat,
kik szabadon jöhetnek, mehetnek.
Ott áll a ködben és suttog a szeleknek,
szelek felkapják és hozzák a szót
gyorsabban, mint az expressz és a drót,*

1 Bihari Újság, 1920. aug. 8. 3.

2 Bihari Újság, 1920. aug. 26. 3.

*és megtelik az éjszaka jajszóval
és minden éjjel hallja, aki jól hall:
a lombokon áttörve, felsírón
jön, jön, tolong dróttalan távirón
nagy messziről az üzenet, a sóhaj:
a jajkiáltás: Testvérek! Segítség!
Üzenjük vissza: Testvér! Rab magyar!
Virágésőt ígértünk, tölgyfalombot
és diadalkaput, de jaj a rózsák
lefagytak, diadalkapunk leomlott,
csak egy maradt: a becsület. Ne csüggedj,
mert abból senki szemernyit sem vett el,
s a tartozást lerójuk becsülettel.
Testvér, mi várjuk a te visszatérted,
kit elhagyott ég-föld kegyelme, minden,
hazahozunk gyöngéd tenyereinkben,
karunk kinyúl a távolba érted.*

Minden bizonnyal szerepelt a Bihari Újság 1921. január 15-ére hirdetett hangversenyén, de az ezt bizonyító újságszámok hiányoznak a Széchényi Könyvtár állományából is. Nadányi már 1921 tavaszán Budapestre akarta vinni az újságot, de a nyomdászsztrájk miatt el kellett halasztania terve végrehajtását. A 28. szám után viszont neve lekerült a lap fejléce alól. Ekkor az időközben házas emberré lett költő a fővárosban próbálkozott egzisztenciát teremteni a sajtó világában, de nem járt sikerrel, ezért a következő évben, (ennél közelebről nem tudjuk meghatározni az időpontot) hazatelepült Bakonszegre, a nagyapai házba. Csak 1926 novemberében kapta meg Bihar vármegye főlevéltárosi kinevezését. Dr. Barcsay Károly 1927. januárjában indította útjára a Bihar c. hetilapot, amelynek főmunkatársául szegődött, megnyitotta *Hétről hétre* c. rovatát. A címet Sas Ede egykori lapjából, a *Nagyváradból* „csente” el, illetve mentette át. Némi váradi, budapesti és újfalui újságírói gyakorlattal rendelkezvén, szinte magától értetődő volt, hogy segíti a kis hetilapot, noha honoráriumra nem számíthatott. A megyei főlevéltáros, az országos nevű költő szellemi szolgálataira azonban előbb-utóbb igényt tartott a megyeszékhely társadalma különböző területeken. Nadányi, noha egyénisége belső törvényei értelmében nem nyüzsgésre termett, címekre, tisztségekre nem vágyott, s távol állt tőle az exhibicionizmus, bizonyos felkérések elől nem térhetett ki, kivételes alkalmakkor a helyiek rendelkezésre állt. Testvérbátyja, dr. Nadányi János ekkor főszolgabíró, később megyei alispán, agilis édesanyja pedig a MANSZ helyi szervezetének alapító elnöknője. Ő vezette például a berettyóújfalui asszonyok küldöttségét 1924 nyarán Debrecenbe, ahol köszöntötte Horthy Miklósnét és Tormay Cecilét.³

Nyilván a családi kötelemek is közrejátszottak abban, hogy 1927 novemberében elvállalta a MANSZ akkoriban divatos rendezvényén, az élőkép-tárlaton a konferanszié

3 *Horthy Miklósné Ő Főméltósága Debrecenben. Bihar Népe, 1924. július 6. 1.*

szerepét. Verses konferanszot szerkesztett az egyes képekhez.⁴ A rímes szövegek megkomponálása láthatólag nem esett terhére, sőt könnyedségük, szellemességük azt bizonyítja, hogy kedvét lelta a feladat megoldásában, annak ellenére, hogy részt kellett vennie a próbákon. De a verseket nem tekintette költői életműve részének, kötetben soha nem közölte őket.

Tisztelt közönség,
most jelentik éppen:
megérkezett Lindberg, repülőgépen,
és olyan szállítmányt hozott magával,
amely az óceán hőisére rávall.
Elhozta - meg se mondom, mi az ára -
rövid időre, „csak egy éjszakára”
a Louvre és más képtárak kincseit.
Be is mutatjuk őket, ime itt.
E gyűjteményben ott van Tizian,
de a könnyebb műfajban sincsen hiány.
Sajnos, sietni kell. Csak pillanatra,
láthatni mindent egy-egy villanatra,
mivelhogy a Louvreban ezalatt,
meg egyebütt, kopaszok a falak.
Igen bizony, hiszik vagy nem hiszik,
reggelre mindet vissza is viszik.

Biedermeier

A első kép: a szőke nő.
Mint cukorrózsa, olyan ő,
mit Zserbó a tortára rak.
De gyengék hozzá a szavak,
minden hasonlat sánta, vak;
ragyogjon fel a kép maga.

Flóra

Következik Tizian képe: Flóra.
Virágzó nő, kezében is virág.
A haja napsugár. Szép ragyogóra
festette Tizian a nők haját.
Szerette - ha szent ihlete megáradt -
összekeverni vásznán ezt a hármát,

4 *Élőkép-tárlat*. Bihar, 1927. nov. 3. 2 .

*ami örökké a legszebb marad:
virágot és nőt és napsugarat.*

Női képmás

*A hölgynek, akik most elénkbe lép,
nem tudjuk nevét, történetét.
De ez csak látszat, amit korrigálok.
Miatta csaptak össze a királyok,
hadak, hősök és gladiátorok.
Miatta égett Róma és az égő
Petrarca öt dalolta, Ő a Szép Nő,
ki körül az egész világ forog.*

Galambposta

*Ki kopog, mi kopog? Fehér galamb
Nyakán levéllel jött meg a madárka.
Átúsza a felhős határtalant,
keblére hullt a lánynak, aki várta.
Gyorsabb a táviró, a rádió
galambpostának már divatja múlt.
Csak festve látni már a régi jó
hűséges, kedves postillon d'amourt.*

Első levél

*Levélke jött. Talán mindössze pár sor,
de nem maradt el a remélt hatás.
A szép leányzó elolvasta százszor,
az arcán boldog elragadtatás!
Én azt hiszem, hogy Schiller, Heine, Goethe
e pillanatban megbukott előtte:
az ő szavuk oly szépen nem zenél,
mint ez az első szerelmes levél*

Törött korsó

*Greuze képe úgy hat, mint a tiszta tó.
Tragédia – de mosolyogtató.
Ilyet nem festhet se orosz, se talján,
csal a bűbájos francia ecset.*

*Kislány selyemben. Tört korsó a karján.
Eltört a korsó, a baj megesett.
Óreg közmondás: addig jár a korsó...
Sebaj, nem első és nem is utolsó.*

Muffos hölgy

*A muffos hölgy mindjárt elénkbe lebben.
Ez aztán muff! Alig érthetni meg,
hogy oly parányi kéznek, ami ebben
rejtőzhetik, ilyen nagy muff minek.
Tanulhatunk e hölgytől, aki tudja,
hogy a parányi kéz is úgy igéz,
ha elbújtatják óriási muffba.
Nagy muff, kis kéz és a parti kész.*

Anya és lánya

*Anya és lánya együtt. Jó nekik,
hogy egymást boldogan ölelhetik.
De gondoljunk gyermekre és anyára,
kik fázva bújnak össze hideg estén.
Gondoljunk a gyermekre, aki árva,
és rongyba foszlik a ruha a testén.
Nincs anyja, ki ölelje, betakarja,
felénk tárul ki esdő, vézna karja.*

Elizabeth

*Ezen a képen, ami sorra jön,
Elizabeth törékeny szép alakját
örökítette meg Vigeé le Brun.
Hercegnő volt. De jaj, Páris salakját
vihar kavarta fel. A megvadult
tömeg röhögve száguldott vele,
és a vérpadra lökte. Szép feje
végsőt mosolygott s kosárba hullt.*

Lavinia

*A Tizian-haj újra felsugárzik
Flóra helyébe Lavinia lép.*

*Gyümölcsstálat nyújt fel ez a másik,
ragyogó szép szimbólum az a kép.
A boldogító nő ez, Éva lánya,
ki kedvesen felnyújtja, felajánlja
az almát és a szőlőt, megrakott
gyümölcsöstálon minden zamatot.*

Lujza királyné

*Lujza királynét fogjuk látni most.
Napóleonhoz egyszer maga ment.
Kérlete, hogy ne bántsa a poroszt.
Kettesben alkudoztak odabent.
A királyné szépsége hódító,
De a tilsiti béke pontjai
mégse enyhültek. A két hódító
nem tudta egymást meghódítani.*

Csokoládés hölgy

*Csokoládét, ha szép lány hozza tálcán,
ki nem fogadna mindig szívesen?
Liotard mester is szerette, lám, lám,
meg is festette szépen, színesen.
Ki a csokoládénak nem barátja,
az is kedvet kap hozzá, hogyha látja
és gondolatban képről is megissza,
nem mondja a szép hölgynek, „vigye vissza.”*

Hármas női kép

*Kedves, türelmes néző, most figyelj:
fel fog ragyogni három női fej
és mind a három szép és graციöz.
Az ember azt hinné, mindent legyőz
a három hölgy szövetezett hatalma,
Pedig nem úgy van: nem következés;
megbomlik ez a szép szövetezés,
ha három nő van s csak egy aranyalma.*

Epilógus

*És most soron van Vénusz születése.
A híres Boticelli-kép. De mégse.
Most látom: a cenzúra közbelépett,
törli az élők sorából a képet.
Ugyanígy járt Zsuzsánna és Phyrné.
Megokolás: nincs rajtuk kombiné.
No sebj, nem múlik, ami késik'
Üdv a nézőknek! A viszontlátásig!*

Még ugyanazon év december 10-én választmányi taggá választották a berettyóújfalui Levente Egyesületben.⁵ Jelen volt azon az ünnepélyes szertartáson, melyen vitéz Kádár István földi maradványait végleges sírba helyezték. Elmondta A testőr c. „gyönyörű költeményét, amelyben örökbecsű sorokban áldoz Bessenyei György emlékének. A közönség szünni nem akaró tetszésnyilvánítását azzal hálálta meg, hogy elszavalta egy másik szép költeményét is...”⁶ A következő év októberében még arra is rávették, hogy a Magyar Hét elnevezésű rendezvény keretében meghirdetett kirakatverseny öttagú zsűrijében működjék közre.⁷ A cserkészek is keresték vele a kapcsolatot, aminek eredménye a *Bihari cserkészek* c. irredenta vers.⁸

*Bihari cserkészek meggyújtják a fáklját,
ha magasra tartják, Váradot meglátják.
Váradon sáserdő verte fel az utcát,
iszonyú sáserdő, küszöbön se jutsz át.
Átkozott a magva, hegyes sás, gonosz sás,
acélból való sás, hideg és vérrozsás.
Szuronyok, szuronyok nőttek ki a földből,
az ablakserépből, meg a kerti zöldből,
szuronyok, szuronyok, sok szurony, milliom!
És halálra hervad köztük a lilium.
Bihari cserkészek meggyújtják a fáklját,
ha magasra tartják, Váradot meglátják.
Váradiak arca könnyes és kesergő,
mi itten, ők ottan, közbül a sáserdő.
Reszket a sáserdő, reszket gyökerestül,
mert piros fény süt rá az éjen keresztül.*

5 Bihar, 1927. dec. 15. 1.

6 *Megható gyászünnepség keretében helyezték végleges sírjába vitéz Kádár István földi maradványait.* Bihar, 1928. szept. 13. 1.

7 Bihar, 1928, okt. 31. 4.

8 Bihar, 1928. nov. 22. 3. A bihari cserkészek ünnepi estjén előadta Buchwald Béla kerületi titkár.

*Testvéreink ott túl, a csodát lessétek,
a csodát: éjféli hajnalvörösséget!
Nagy, bozontos lánggal a sötét mezőben,
sok, sok ezer fáklya van gyülekezőben.
Bihari cserkészek lengetik a fáklyát,
ha előre viszik, Váradot megváltják!*

Úgy tűnik, 1928 volt a legeseménydúsabb éve. Decemberben rendezték meg a Berettyóújfaluban a magyar dal ünnepét, amelynek nemzeti és kulturális jelentőségéről ígért előadást. A szöveget megírta, de közbejött betegsége miatt más olvasta fel helyette. A kis cikk azonban nyilvánosságot kapott.⁹

1932. június 11-én a Tiszántúli Szépművés Céh, egy főleg dilettánsokból verbuválódott debreceni irodalmi társaság tartott műsoros estet Berettyóújfaluban, élén Baltazár Dezső püspökkel, a társaság elnökével. A műsorban fellépett Nadányi is, akinek néhány versét Masits Miklós egyetemi hallgató adta elő.¹⁰ Az előzetes jelentések Szabó Pál szereplését is beharangozták, ám az eseményről szóló tudósítás nem tett róla említést, tehát valamilyen okból elmaradt a parasztíró tervezett bihari bemutatkozása.

1933. március 11-én a berettyóújfalui MANSZ irodalmi ünnepséget rendezett Arany János halálának 50. évfordulója alkalmából. Az ünnepi beszédet Nadányi mondta.¹¹ A tudósítás szerint többek között Arany, Petőfi, Vörösmarty, Berzsenyi verseiből olvasott fel, s megállapította, hogy „*Petőfi mindig bátor hangjával, Vörösmarty pátozával, Berzsenyi mennydörgésszerű erejével szemben Arany az aggódó honfi gond, a valóság költője. Petőfi a csillagokba tekint, Vörösmarty a felhőkig szárnyal, Arany a földön mard. Arany János az első modern költő, aki a legtermészetesebb eszközökkel alkot nagyot, talán maga sem tudja, hogyan. Mert a költészet olyan találmány, amely csak addig érvényesül, amíg fel nem találják.*” Úgy vélte, a költőt saját szavai magasztalják legszebben, ezért felolvasta? című versét. Nadányit a közönség lelkesen ünnepelte, majd a műsor következő részében elszavalták Emőd Tamás, Zilahy Lajos, Nadányi Zoltán és Juhász Gyula Aranyról írt versét.

Ennél jelentősebb eseménynek számít, hogy rövidesen közös szerzői esten szerepelt Szabó Pállal, aki immár túl volt a pályakezdés emberpróbáló szakaszán, rendszeresen napvilágot láttak cikkei az Előőrben, novellái a Nyugatban, megjelent *Emberek, Békalencse, Papok, vasárnapok* c. regénye. A Bihar beharangozója érdekes kordokumentum, olyan személy írása, aki nemcsak jártas volt az irodalomban, de ismerte Szabó Pál életkörülményeit is.¹² Hogy ki lehetett, bizonyára örökre titok marad. Mindenesetre érdemes idézni:

⁹ *A magyar dal*. Bihar, 1928. dec. 25. 3

¹⁰ Bihar, 1932. jún. 16.

¹¹ *Nadányi Zoltán Arany Jánosról*. Bihar, 1933. márc. 16. 1.

¹² *Nadányi Zoltán és Szabó Pál április 1-jén, szombaton tartják szerzői estjüket a Leventeház nagytermében*. Bihar, 1933. márc. 30. 2.

„A két író méltó örököse és folytatója azoknak a bihari hagyományoknak, melyeket a bakonszegi Bessenyei, a nagyszalontai Arany János, a váradi Holnaposok, Ady, Emőd, Dutka, Juhász, s a mai magyar regény egyik legjelentékenyebb reprezentálója, Zilahy képviselnek. A Nadányi-versek már 20 év óta csemegéi az ingyeneknek. Nem harsonázó, nagyfrázisú, mellett verő írások. Művésziesen megrajzolt mindennapos jelenetek, egy-egy ellesett, alig feltűnő félszepség, egy pillanatnyi ellágyulás, melyet a költő is megmosolyog ugyan, de amelynek a mélyén mégis ott remeg az alig burkolható vágyódás, témák, amelyek itt vannak körülöttünk, az orrunk előtt, de nekünk és előttünk jelentéktelenek és banálisak maradnak mindaddig, míg a költő alkímista keze hozzá nem ér. Nadányi Zoltán verseiben mindig ott lebeg egy kis szarkazmus, finom gúny, mellyel a világot és önmagát is szemléli. Ez a szarkazmus azonban sohasem bántó, mindig megbocsátó és mindig megértő. Verseit nem lehet deklamálni, csak elmondani lehet őket. A zseniális Bajor Gizi, a bensőséges Odry Árpád vagy az öserejű Kiss Ferenc azonban, ha nagyon közel akarnak férkőzni a közönség szívéhez, Nadányi-versekkel állnak a mikrofon elé.

Szabó Pál is már régen megszerezte országos hírnevét, mikor most ideáll, hogy bemutatkozzék szülőföldjének. Első nagy regénye, az Emberek, úgy hullott bele az irodalmi életünkbe, mint egy meteor. Az első kritikák és Móricz Zsigmond hozsannája után mi, bihariak, akik eddig hírét sem hallottuk, azt hittük, hogy valami álnév alatt működő író választotta ki magának a kőműves mesterséget és a csizmát, nagyobb feltűnés elérése céljából. Szabó Pál azonban nem álruhás intellektuel. Itt él Biharugrán, egy hold földje mellett, kétszobás kis vályogházában, méhkaptárok és szilvafák között feleségével és gyermekeivel, mivel a földjét és sok verejtékkel él a két keze munkájából. Esténként azonban leül a petróleumlámpa alá regényt írni. Csudálatos gyorsan, csaknem ösztönösen dolgozik. Gyöngybetűiben oldalakon keresztül egyetlen áthúzás, egy javítás sincsen. Szó sincs arról, hogy keresné a szavakat, vagy a kifejezéseket. Úgy ír, mintha a papírlap meglátására kinyílna agavelejében valami csodálatos zsilip, mely bőven szórna szét a benne lévő zseninek bőséges sugárzatát. Úgy kell megállni ez előtt a hat elemi végzett ember előtt, mint valamely csodálatos természeti jelenség előtt. Hol van a titka? Ezt talán maga Szabó Pál tudja legkevésbé. (...)”

A közös szerzői estet április 1-jén a leventeházban megtartották.¹³ Bevezető előadást dr. Nagy Géza kórházi főorvos tartott. Arról értekezett, hogy amikor a tömegek a vezető szerep, szóhoz juthatnak-e az egyéniségek? Nadányi a *Szegényember naplója* c. prózakötetéből olvasott fel néhány darabot, Masits Miklós Nadányi-verseket adott elő és Szabó Pál regényéből egy részletet olvasott fel, majd Szabó Pál tartott nagy érdeklődéssel kísért felolvasást *Miért kellett nekem írónak lenni?* címmel. „Felolvasásában kifejti, hogy sok olvasás, a nemzeti és a külföldi irodalom tanulmányozása után parancsoló lelki követelményként jelentkezett nála, hogy a magyar embert úgy rajzolja meg, mint amilyen a valóságban. Lelki vívódásokon ment keresztül, érzelmek – köztük a gyűlölet is –

13 Nadányi Zoltán és Szabó Pál szerzői estje. Bihar, 1933. ápr. 6. 1

viharzott benne, de amikor a tollat a kezébe vette, valami csodás kiengesztelődés, békeség szelleme lengte át. Úgy érzi, neki az a hivatása, hogy a földműves társadalom és a középosztály között hidat építsen az egyetemes nemzeti célok érdekében. Ez a hivatás ad célt és értelmet életének, ezért áldozza fel éjjelét és nappalát, és hiszi, hogy jutalma a szebb magyar jövőendő lesz.”

A Szabó Pállal való személyes, sőt mondhatjuk baráti kapcsolat vezetett a Komádiban való fellépéséhez, amint erre a Komádi és Vidéke c. hetilap is tanú. A szerzői est megrendezésének ötlete ugyanis a szerkesztőségben támadt.¹⁴ A kellően előkészített szerzői estet 1934. december 9-én tartották.¹⁵ Dr. Nagy Géza kórházi főorvos humoros, rajzszerű bevezetőjében elgondolkodtató helyzetképet festett a művészi értékű irodalomról, hogy t. i. a költő alkothat remekeket, küzd, de legjobb esetben rezignáltan megírja a Szegényember naplóját, míg a slágerirodalom és a szórakoztató ipar az olcsó élvezetekre vágyó közönség pénzét bezsebeli. (...) Megvilágította dr. Nagy Géza ennek a beteg állapotnak gazdasági és társadalomtudományi hátterét is.” Barsi Dénes tanulmánya „méltó és színes képet festett Nadányi Zoltánnak, ennek a feltűnő és eredeti költőegyéniségnek belső arculatáról, azokról az ezerirányú és ezerjellegzetességű vonatkozásokról és erőkről, melyek az élet és világ rengeteg pórusaiból futnak össze a költő lelkébe, hogy lelki arcának mélységét meghatározzák. Végző összegzésben úgy ajánlotta a közönség szeretetébe Nadányi Zoltánt, mint eredeti egyéniségű, nagyon kellemes, végtelenül rokonszenves és érdekes öltöt. Nagy sikere volt Masits Miklósnak és Kelemenének. Utóbbi Bangó Bandi cigányzenekara kíséretében Nadányi Zoltán megzenésített verseket adott elő. Nadányi Zoltán készülő kötetéből, a Szegényember naplójából olvasott fel. Megmutatta „az élet dolgaival és történéseivel szemben való finom, diszkrét, magától értetődő úri fölényt, mely ebben a műben már aranyos mosollyá fölényesedik. Csupa aranyos derűbe öltözteti az élet kicsiny és nagy durvaságait, melyek másokat néha bűnbe, néha idegösszeroppanásba, néha öngyilkosságba kergetnek. Olyan, mint a pillangótánc a rohadt, szennyes, hínáros mocsár fölött.” A műsor utolsó számaként a komádi Levente Egyesület 100 tagú szavaló kórusa Takács Ferenc átiratában előadta Nadányi Boszorkányégetés c. balladáját.

Arany János iránti mélységes szeretetének 1936-ban ismételten kifejezést adott.¹⁶ A Bihar megyei kaszinó társasvacsoráján tartott megemlékezést. *„Arany oktatója lesz nemcsak az ifjú Domokosnak (...) hanem minden rendű-rangú magyar embernek, férfinak, nőnek egyaránt. És nemcsak abban az időben, hanem több nemzedéken keresztül is az is marad örökkön örökké, ami halhatatlan nagy oktatónk. (...) Nemcsak életbölcsestől sugárzó tanításaival éri el a célt, (...) hanem az egész költészetéből kisugárzó, hatalmas, egységes Arany János-i moralitással. Valóságos törvénykönyv Arany költészete, de persze nem száraz paragrafusok gyűjteménye, hanem ragyogó példázatoké, szinompás képekkel. (...) oktat bennünket Shakespeare nyelvére, Arisztophanesz és Horatius nyelvére, de nem szótárral (...) hanem megszólaltatja őket magyar nyelven, de*

14 *Nadányi Zoltán költő szerzői estje Komádiban.* Komádi és Vidéke, 1934, dec. 2

15 *Fényes sikerrel zajlott le Nadányi Zoltán szerzői estje Komádiban.* Komádi és Vidéke, 1934, dec. 16.

16 *A Bihar megyei Kaszinó társasvacsorája.* N. Z.: *Arany János emlékezete.* Bihar, 1936. dec. 24.

oly tökéletesen, hogy eredetiben sem találhatja őket senki szebben. (...) Megyünk a sík pusztán, látunk egy magános kútágast, eszünkbe jut mindjárt róla az Arany János-i verssor. Lehetetlen, hogy eszünkbe nem jusson, a szűnyog és a kútágas örökre összekapcsolódott Arany János révén. Vagy ki hitte volna, hogy a forgószélnek valami köze van a kéményhez? (...) Ezer példát felsorolhatnánk még, amelyekből kitűnik, hogy a természet képeihez ő igazította hozzá a látásunkat. Nem is képzeljük, mennyire az ő szemével látunk mindent (...) Mit tudjuk mi azt, napjában hányszor gondolunk Arany Jánosra. Nem kell a verssorait idéznünk, idézi őt a feketén bólogató eperfalomb, a pásztortüzek lobogása, a csillagok ragyogása (...) még a falusi csend is, amelyben átveszi a tücsök az ő birodalmát (...) itt látta, bihari földön mindazt, ami előttünk a verseiben megjelent. (...)”

1938 nyarán Dr. Nagy Géza egyetemi rendkívül tanár, a kórház főorvosa, a kiváló sakkjátékos, elnyerte a kaposvári kórház egyik főorvosi állását. Dr. Nagy Géza volt tíz éven át a település kultúrájának spiritus rectora. Nadányi búcsúztatójában méltatta egyszerű, kristálytisza egyéniségét, intellektuális képességeit.¹⁷

1940-ben exhumálták Bessenyei sírját. Ebből az alkalomból Nadányi Zoltán Dr. Barcsay Károly, Fényes György dr. és vitéz Törő István dr. társaságában tagja volt Bihar vármegye szakértői küldöttségének.¹⁸ Szabolcs vármegyét heten képviselték. A tudósítás szerint a szakértői bizottság minden kétséget kizárólag megállapította, hogy a sírban Bessenyei csontváza porladt, már alig volt épségben. Legelsőnek két metszőfoga került napvilágra, aztán a prémsüvegének egy darabja. A páncélkard azonban nem volt meg, azt Nadányi Miklós szerint már 1883-ban kivették a sírból.

1940 őszén Bihar vármegye hivatalai visszaköltöztek Nagyváradra. Nadányi Zoltán a következő években többször szerepelt főleg Budapesten és más városokban különböző irodalmi ünnepeken, a megyeszékhelyen elsősorban a Szigligeti Társaság rendezvényein.

Endre Bakó

EINIGE DOKUMENTE ZU ZOLTÁN NADÁNYIS ÖFFENTLICHEN AUFTRITTEN

Zoltán Nadányi repatriierte im Sommer 1920 aus dem unter rumänische Herrschaft geratenen Nagyvárad (Oradea) und übernahm bald die Redaktion der Bihari Újság (Biharischer Zeitung), die er von Nr. 14 bis 28 redigierte. Obwohl er öffentliche Auftritte nicht mochte, konnte er ihnen – in Anbetracht des gesellschaftlichen Status seiner Familie – in einigen Fällen nicht ausweichen. Er drückte mehrmals seine besondere Verehrung für János Arany in Wort und Schrift aus, dazu stellen wir einige Dokumente vor, und da er das schriftstellerische Talent des Kleinbauern und Maurers Pál Szabó

¹⁷ Bihari Hírek, 1938. június 23.

¹⁸ A bihari földből Szabolcsba vitték Bessenyei hamvait. Bihari Hírek, 1940. május. 19.

das schriftstellerische Talent des Kleinbauern und Maurers Pál Szabó erkannte, willigte er in eine gemeinsame Lesung mit ihm ein.

Nadányi musste mit seiner Zeit sparsam umgehen, denn er war neben seiner täglichen Arbeit als Archivar vor allem ab 1928 regelmäßiger Feuilletonist mehrerer Budapestischer Blätter (Budapesti Hírlap, Új Idők, Magyarország, usw.). Er betrachtete seine allgemein beliebten, geistreichen und humorvollen Feuilletons als organischen Teil seines schriftstellerischen Werkes, aber er fand für sie keinen Herausgeber, so gab er seine Lieblingsstücke zu Weihnachten 1932 unter dem Titel *Szegényember naplója* auf eigene Kosten heraus. Den Druck übernahm der die Literatur unterstützende lokale Druckereibesitzer József Adler (Ács). Während er sich in seinen Gedichten als stilisiertes Ich darstellt, erscheint in seinen Feuilletons unverblümt die biografische Wahrheit.

Nebenbei wird oft erwähnt, dass er auch die Monografie des Komitats Bihar redigierte (1938). Das ist tatsächlich kein literarisches Werk, aber er opferte viel Energie dafür und sie stellt, das muss man zu seinem Lob sagen, trotz aller ihrer Fehler und Mängel bis heute noch eine unentbehrliche Quelle für die Forscher dar. Weiterhin konnte er gelehrte Mitarbeiter wie z. B. Sándor Szűcs gewinnen, dessen Name eng mit der Bihar-Forschung verbunden ist.